

KAKVOM JEZIKU POUČAVATI NEIZVORNE GOVORNIKE?

Viši i niži varijetet u poučavanju hrvatskoga kao inog jezika

Sanda Lucija Udier i Milvia Gulešić Machata
(Croaticum, Filozofski fakultet – Zagreb)

Vjerojatno bi se svi lektori hrvatskoga kao inog jezika (HIJ) lako i bez premišljanja mogli složiti s tezom da se neizvorne govornike treba poučavati standardnom varijetetu. Međutim, premda standardni varijetet teži neutralnosti i ujednačenosti, on je ipak vrlo raslojen, između ostalog i na viši i niži varijetet. Ako se nastava HIJ-a usmjeri na stjecanje komunikacijske kompetencije na višem varijetetu, može se lako dogoditi da se učenik/student koji je njime ovladao nedovoljno dobro snađe u svakodnevnom i jednostavnim komunikacijskim situacijama s izvornim govornicima koji govore nižim varijetetom. Postavlja se pitanje ima li smisla neizvornog govornika poučavati višemu standardnom varijetetu s obzirom na činjenicu da ni najveći broj izvornih govornika hrvatskog jezika njime ionako ne vlada. U radu se problematizira to pitanje, kao i pitanje kakav je varijetet potrebno poučavati u nastavi HIJ-a s nastojanjem da se što više prevlada taj jaz kako bi jezik koji učenici/studenti usvajaju bio što prikladniji za svakodnevnu komunikaciju s izvornim govornicima hrvatskog jezika.

Ključne riječi: standardni jezik, viši varijetet, niži varijetet, poučavanje hrvatskoga kao inog jezika

1. UVOD

Kada se učenici/studenti hrvatskoga kao inog jezika (HIJ) koji su učili hrvatski na institucionaliziran način (na fakultetu u sklopu sveučilišnih programa kroatistike ili slavistike, na tečaju HIJ-a u školi stranih jezika ili na individualnoj nastavi s profesorom) nađu u kontaktu s onim izvornim govornicima hrvatskog jezika koji ujedno nisu i specijalizirani stručnjaci za poučavanje HIJ-a, a to se najčešće događa kada doputuju u Hrvatsku i borave u njoj, ponekad se začude zbog činjenice kako se jezik koji su učili na nastavi jako razlikuje od jezika kojim se služe izvorni govornici u svakodnevnoj govornoj interakciji. Tog su raskoraka osobito svjesni oni učenici/studenti koji žive u Hrvatskoj i HIJ usvajaju u svakodnevnoj komunikaciji s izvornim govornicima te ga istodobno strukturirano i institucionalizirano uče u sklopu različitih programa poučavanja kao što su programi Croaticuma – Centra za hrvatski kao drugi i strani jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Sveučilišne škole hrvatskog jezika i kulture u Zagrebu, Croaticice – Centra za hrvatske iseljeničke studije na Filozofskom fakultetu u Splitu, Riječke kroatističke škole na Filozofskom fakultetu u Rijeci te na različitim tečajevima HIJ-a u školama stranih jezika i slično. Paralelno s tim opažanjima o učenicima/studentima HIJ-a nastala su i srodna opažanja o studentima anglistike na hrvatskim fakultetima. D. Kalogjera u plenarnom predavanju (*Diskurs o engleskom i izvorni govornik*) na Savjetovanju Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku u Opatiji 2003. godine govorio je o tome kako je svaki diplomirani anglist koji je završio studij na Odsjeku za anglistiku na zagrebačkome Filozofskom fakultetu svakako osposobljen razgovarati na engleskom jeziku o bilo kojoj akademskoj temi. Međutim, može se dogoditi da, kad se nađe na engleskome govornom području, ima poteškoća u razumijevanju najbanalnijih iskaza te u snalaženju u svakodnevnim situacijama koje su u jezičnom smislu vrlo jednostavne, a u kojima izvorni govornik engleskog jezika govori nižim varijetetom. Takva je situacija posljedica njegova obrazovanja koje mu je omogućilo da stekne vrlo visoke kompetencije u višem varijetetu, ali nedovoljne kompetencije u nižem varijetetu. Suvremena, na komunikaciju usmjerena jezična naobrazba trebala bi svakako nastojati spriječiti takvu situaciju i zbog toga se lektori koji se bave poučavanjem stranih jezika nerijetko pitaju kakvom varijetetu trebaju poučavati svoje učenike/studente.

U radu će biti iznesena teza da svako poučavanje HIJ-a treba sadržavati i elemente višeg i elemente nižeg varijeteta kako bi učenici/studenti HIJ-a bili osposobljeni služiti se hrvatskim jezikom u svim životnim situacijama. U drugom će poglavlju biti opisana raslojenost standardnoga hrvatskog jezika i definirani pojmovi višeg i nižeg standardnog varijeteta. U trećem se poglavlju problematizira kakvo treba biti poučavanje HIJ-a s obzirom na različite varijetete standardnog jezika. Ističe se da je sociolingvistička kompetencija sastavni dio jezične kompetencije te da je važno da učenici/studenti osvijeste postojanje inačica te usvoje kada je uporaba koje inačice prikladna. Četvrto poglavlje pokazuje raspon u ovladanosti višim i nižim varijetetom u izvornih govornika, a u petom se poglavlju nastoje popisati i opisati razlikovna obilježja višeg i nižeg varijeteta. U šestom se poglavlju raščlanjuje pristup poučavanju višeg i nižeg standardnog varijeteta u nastavi za neizvorne govornike, a sedmo poglavlje donosi jedan od mogućih modela poučavanja kombinacije višeg i nižeg standardnog varijeteta u nastavi HIJ-a. U osmom se poglavlju prikazuje odnos učenika/studenata HIJ-a prema višem i nižem varijetetu, a deveto poglavlje donosi pristup nastavi HIJ-a s obzirom na potrebu poučavanja kombinacije obaju varijeteta te parametre na temelju kojih se odlučuje kakva će se kombinacija varijeteta poučavati. U desetom poglavlju iznosi se kako se od neizvornih govornika ne treba očekivati tako visoka razina jezične kompetencije kakvu nemaju ni dobro obrazovani izvorni govornici te kako treba poučavati gramatičke oblike višeg varijeteta uz davanje osnovnih informacija o njihovim ekvivalentima u nižem varijetetu. Potrebno je poučavati leksik obaju varijeteta, a na početnoj je razini poželjno poučavati što neutralniji varijetet jer učenici/studenti još nisu spremni razlikovati inačice.

2.

STANDARDNI VARIJETETI HRVATSKOG JEZIKA

Podrazumijeva se da neizvorne govornike koji hrvatski uče kao drugi i strani jezik na strukturiran i institucionaliziran način, dakle u ovlaštenim obrazovnim ustanovama, treba poučavati upravo standardnom jeziku jer je to službeni jezik Republike Hrvatske te zato što se njime osigurava nadregionalna komunikacija među stanovnicima Hrvatske (prema popisu stanovništva iz 2001. godine čak je 96 posto stanovnika Hrvatske izjavilo da im je hrvatski

prvi jezik). Budući da riječ *jezik* može imati različita značenja kojima se u ovom radu ne možemo baviti, te budući da heterogenost značenja u znanstvenom diskursu svakako treba nastojati izbjeći, dat ćemo prednost terminu *standardni varijetet* za označavanje onog vida jezika koji se, kako u jezikoslovnoj literaturi, tako i među laicima, najčešće naziva *standardnim jezikom*. Pri tome ćemo se rukovoditi tumačenjem kako standardni varijetet označava standardizirani dio jezika, a standardni je jezik prostor varijeteta koji sadrži bar jedan, ali ne nužno samo jedan standardizirani varijetet (Mićanović 2006: 92). Glavno je obilježje standardnog varijeteta te motiv njegova nastanka to što predstavlja sredstvo za ostvarivanje raznolikih komunikacijskih te kulturnih i civilizacijskih potreba njegovih govornika (Mićanović 2006: 7). Međutim, premda teži ujednačenosti, normiranosti, neutralnosti i univerzalnosti, standardni je varijetet ipak raslojen te se sastoji od različitih funkcionalnih stilova i registara koji su različito smješteni u golemu rasponu između visokog stila i razgovornog stila kao dviju krajnjih točaka. Budući da u hrvatskoj standardologiji nema jasnih, potpunih i dosljednih opisa različitih standardnih varijeteta, u ovom ćemo radu visoki stil nazivati *višim standardnim varijetetom*, a razgovorni jezik *nižim standardnim varijetetom*. Dakle, ono što se na prvi pogled čini aksiomatskim i samorazumljivim, kao što je to teza da se neizvorne govornike treba poučavati standardnom jeziku, u praksi se pokazuje vrlo složenim i osjetljivim jer se postavlja pitanje kakav je taj standardni varijetet kojemu treba poučavati neizvorne govornike. Glavni je razlog normiranju standardnog varijeteta postojanje inačica u jeziku na svim njegovim razinama (Pranjeković 2010: 10). Kad je riječ o “konkurentskim” jezičnim pojavnostima, postavlja se pitanje kojoj od njih dati prednost i koju, uvjetno rečeno, svrstati u viši, a koju u niži varijetet. Taj se standardizacijski postupak provodi po različitim načelima: načelu svrhovitosti, načelu autoritetnosti, demokratskom načelu, zemljopisnom načelu, aristokratskom načelu, pragmatičnom načelu, načelu stabilnosti, načelu proširenosti, logičkom načelu, estetskom načelu, te takozvanom pravnom, kao i takozvanom znanstvenom načelu (Pranjeković 2010: 10–16). Međutim, kad je o inačicama i njihovu svrstavanju u određeni varijetet riječ, recentna standardološka literatura izjašnjava se više na način da je kakva jezična pojavnost *manje* ili *više* prihvatljiva, nego da *može* ili *ne može* doći u obzir kao izbor u višem varijetetu. Dakle, standardolozi više preporučuju nego što propisuju (Mićanović 2006: 7). U tome se ogleda fleksibilan stav jezikoslovaca standardologa te njihova nesklonost isključivom pristupu standardizaciji.

Još je jedan prijepor koji svakako treba biti spomenut kad je riječ o standardnom varijetetu, a to je pripada li razgovorni stil standardnom varijetetu ili ne. O tome postoje vrlo različita mišljenja. Dok neki standardolozi razgovorni stil smatraju supstandardom, dakle idiomom koji je suprotstavljen standardnom varijetetu i koji funkcionira neovisno o njemu, drugi pak standardolozi smatraju da je razgovorni jezik jedan od funkcionalnih stilova standardnog jezika (Silić 2006: 108; Samardžija 1995: 39; Pranjić 1973: 7). Premda su jezikoslovci koji razgovorni stil smatraju dijelom standarda brojniji, puno je i argumenata koji govore u prilog drugom gledištu jer je razgovorni stil zaista vrlo različit od standardnog varijeteta u užem smislu te je pitanje koliko je on, ili neki njegovi ostvaraji, zapravo uopće usmjeren na standardni varijetet te gdje su granice nižeg varijeteta s dijalektom i žargonom. Za temu ovog rada nije bitno razriješiti taj standardološki prijepor. Razgovorni se stil naziva i kolokvijalnim ili familijarnim stilom. Simeon ga je definirao kao neusiljen, prirodan, familijaran, srednji stil koji se rabi u običnom govoru obrazovanih ljudi, a služi za potrebe svakodnevnog sporazumijevanja o tekućim životnim pitanjima (1969: 243 i 244).

I. Škarić (2009: 20 i 21) hrvatsku sociolingvističku sliku vidi i komentira na sljedeći način. Hrvatski jezik u užem smislu jest zajednički ili opći jezik kojim govore ljudi u Hrvatskoj. Zajednički jezik ima dvije osnovne razine ovisno o tome jesu li nastale jezičnom politikom ili spontano u komunikaciji. Normativističko-političkim nastojanjima nastao je klasični hrvatski. On je stariji od općeprihvaćenoga hrvatskoga koji nastaje spontano i ubrzano se razvija zahvaljujući migracijama i urbanizaciji stanovništva te medijima. Klasični je hrvatski idiom nastao procesom standardizacije i u naglasnom je smislu vrlo dosljedan jer je nastao kao izdvojen i opisan dijalekt. Općeprihvaćeni hrvatski idiom od klasičnoga se razlikuje ponajviše u fonetici. Razvijao se u dijakroniji i dovršava se u suvremenosti komunikacijskom optimalizacijom između govornika kojima je organska osnovica kajkavska, čakavska i štokavska. Ima oblike koji udaljavaju govornike od njihovih organskih govora. On se oblikovao prema sociolingvističkim zakonima, a ne kao rezultat normativističke jezične politike. Primarna mu je komunikacijska i integracijska zadaća u hrvatskom društvu. Uz općeprihvaćeni ili prihvaćeni hrvatski (kako se općeprihvaćeni skraćeno naziva) te klasični hrvatski postoji i takozvani prihvatljivi hrvatski idiom. On je inačica općeprihvaćenog idioma koja ima neke odlike koje ga približavaju klasičnom idiomu.

3. JEZIČNI VARIJETETI I GOVORNICI HRVATSKOGA KAO INOG JEZIKA

Zbog svega rečenoga postavlja se pitanje trebamo li poučavati studente jeziku koji se svakodnevno rabi u komunikaciji dobro obrazovanih ljudi u Hrvatskoj, dakle nižemu varijetetu, ili ih trebamo poučavati najvišem varijetetu koji zahtijeva stroga, konzervativna norma, a kakvim zapravo ne govori nitko ili gotovo nitko? Trebamo li prilagoditi svoj poučavateljski jezik i jezik kojemu poučavamo učenike/studente HIJ-a stvarnom jeziku koji se svakodnevno govori u Hrvatskoj ili trebamo poučavati viši varijetet te ga očekivati od studenata i postići da oni govore onako kako zapravo gotovo nitko ne govori?

Odgovor na to pitanje možemo pokušati potražiti u recentnoj literaturi koja se bavi poučavanjem općenito te one koja se bavi poučavanjem stranih jezika. Dok je tradicionalni pristup obrazovanju i izradi kurikuluma prema kojima se odvijalo poučavanje bio orijentiran na sadržaj, u današnje se vrijeme obično polazi od ishoda učenja (engl. *learning outcomes*) koji se mogu definirati kao tvrdnje o tome što se očekuje da student zna, razumije, može napraviti ili vrednovati kao rezultat procesa učenja. Ishodi učenja mogu uključivati stavove, ponašanje i etičke vrijednosti te su povezani s mjerljivim pokazateljima razina u kvalifikacijskim okvirima (Divjak 2009: 22). U kontekstu učenja hrvatskog jezika kao inoga, jednako kao i kad je riječ o svim drugim jezicima, stjecanje komunikacijske kompetencije na različitim razinama pokazuje se kao glavni željeni ishod učenja (ZEROJ 2005: 104 i 111; Tarone i Yule 1995: 17) jer sve ljudske kompetencije na određeni način pridonose sposobnostima komuniciranja korisnika jezika te se mogu smatrati aspektima komunikacijske kompetencije. Zbog toga se za potrebe suvremenog načina poučavanja drugog i stranog jezika jezik prestao sagledavati kao sustav oblika koji treba usvojiti, već kao funkcionalni sustav koji služi ostvarenju komunikacijskih ciljeva. Da bi se stekla komunikacijska kompetencija onako kako je definiraju suvremeni glotodidaktički i psiholingvistički priručnici, dakle, najjednostavnije rečeno, kao sposobnost služenja jezikom (Tarone i Yule 1995: 17), potrebno je usvojiti vokabular i jezične strukture koje se u jeziku rabe u svakodnevnom komuniciranju, odnosno tzv. niži varijetet. Razgovorni (kolokvijalni, neformalni) jezik u primijenjenoj se lingvistici već dulje vrijeme ne smatra registrom koji treba izbjegavati u poučavanju, nego upravo naprotiv. *Rječnik primijenjene lingvistike* (Ri-

chards, Platt, Weber 1987: 47) navodi da je učenicima/studentima inog jezika često teško shvatiti da je u određenim situacijama razgovorni jezik primjereniji nego vrlo visok jezični stil (“It is often difficult for language learners to realise that in certain situations colloquial speech is more appropriate than extremely formal speech.”).

Izbor između standardnih varijeteta vrlo je važan za stjecanje komunikacijske, odnosno, uže gledano, sociolingvističke kompetencije. Komunikacijska kompetencija sastoji se od jezične kompetencije, sociolingvističke kompetencije i pragmatičke kompetencije. Jezična kompetencija sastoji se od leksičke, gramatičke, semantičke, fonološke, ortografske i ortoepske (ZEROJ 2005: 111), obuhvaća dakle ustroj jezika. Sociolingvistička kompetencija bavi se znanjem i vještinama koje zahtijeva društvena dimenzija uporabe jezika (ZEROJ 2005: 121). S obzirom na temu ovog rada postavlja se pitanje kakva se jezična kompetencija treba postići kod učenika/studenata HIIJ-a kako bi mogla biti ostvarena i sociolingvistička kompetencija? Jezik je socio-kulturni fenomen jer jezični elementi označavaju društvene odnose, pravila uljuđenog ponašanja i razlike u registru. To se ogleda u izboru i načinu pozdravljanja, izboru i načinu oslovljavanja, konvencijama kod preuzimanja riječi, pozitivne pristojnosti (zanimanje za zdravlje drugih, razmjena iskustava i zabrinutosti, izražavanje divljenja, naklonosti, darivanje, nuđenje usluga), negativne pristojnosti (izbjegavanje odgovora, izražavanje žaljenja, pobijanje, zabrane) i slično. Za ovladavanje sociolingvističkom kompetencijom potrebno je dobro ovladati registrima, sustavnim razlikama između jezičnih realizacija korištenih u različitim kontekstima (ZEROJ 2005: 130). Registri mogu biti službeni, formalni, neutralni, neformalni, familijarni i intimni. U poučavanju na nižim stupnjevima (do B1+) najprikladniji je neutralni registar (osim ako ne postoje iznimne okolnosti i ozbiljni razlozi za uvođenje drugih registara). To je registar kojim se izvorni govornici najčešće koriste te ga očekuju od svih ljudi s kojima komuniciraju, dakle i od neizvornih govornika. Razlikovanje formalnijih i neformalnijih registara, baš kao i razlikovanje višeg i nižeg varijeteta, treba sustavno poučavati te razvijati.

Jezična kompetencija ne može biti izolirana od sociolingvističke kojom se određuje je li neka jezična pojavnost (varijetet ili registar) uporabno primjerena ili nije u određenoj situaciji. Razvoj sociolingvističke kompetencije mora razviti osjetljivost za postojanje inačica koje su prikladne u različitim društvenim kontekstima (Tarone i Yule 1995: 18 i 19).

4.

KOMPETENCIJE IZVORNIH I NEIZVORNIH GOVORNIKA
U VIŠEM I NIŽEM VARIJETETU

Izvorni govornici mogu biti: 1. (pod)jednako kompetentni u višem i nižem varijetetu; 2. nedovoljno kompetentni u višem varijetetu, a kompetentni u nižem varijetetu; 3. visoko kompetentni u višem varijetetu, a nedovoljno kompetentni u nižem varijetetu. Prve su dvije mogućnosti česte, pogotovo druga. Treća mogućnost nije jako vjerojatna ili barem nije česta, tj. nije uobičajeno da je izvorni govornik kompetentan u višem varijetetu, a da istovremeno ne vlada i nižim varijetetom (kolokvijalnim, razgovornim, familiarnim stilom).

Neizvorni govornici, kao i oni izvorni, mogu biti: 1. (pod)jednako kompetentni u višem i nižem varijetetu; 2. nedovoljno kompetentni u višem varijetetu, a kompetentni u nižem varijetetu; 3. visoko kompetentni u višem varijetetu, a nedovoljno kompetentni u nižem varijetetu. Za razliku od izvornih govornika, za koje nije vjerojatno da će vladati višim varijetetom, a ne i nižim (tj. nije vjerojatna treća navedena mogućnost), kod neizvornih govornika nije rijetka ni ta mogućnost, dapače, česta je. Moguće je, dakle, da neizvorni govornici nauče samo viši varijetet, a da se ne znaju dobro sporazumjeti u situacijama kada treba upotrijebiti niži varijetet. U uvodu ovog rada dan je primjer studenata anglistike koji su nerijetko kompetentni u višem varijetetu engleskog jezika, ali nedovoljno kompetentni u nižem varijetetu. To vrijedi i za neizvorne govornike hrvatskog jezika, pogotovo ako su oni studenti kroatistike ili slavistike na nekom stranom sveučilištu. U današnje vrijeme, kad učenici/studenti ne uče samo od lektora, nego je na internetu i u drugim medijima lako čuti različite jezične iskaze i učiti od različitih jezičnih uzora, rjeđa je mogućnost da se nauči samo viši, a ne i niži varijetet, no ta mogućnost i dalje nije isključena.

5.

OBILJEŽJA VIŠEG I NIŽEG VARIJETETA
STANDARDNOG JEZIKA

Govoreći o visokom i niskom varijetetu D. Kalogjera navodi značajke u diglosiji Fergusonova tipa koje se mogu primijeniti na standardne varijetete hrvatskog jezika: 1. visoki varijetet može se usvojiti samo obrazovanjem;

2. većini je pisanih tekstova i formalnom govoru primjeren samo visoki varijetet, a gramatika je u visokom varijetetu složenija; 3. visoki se varijetet ne upotrebljava u svakodnevnom govoru jer bi djelovao pedantno, artifičijelno te ponekad i nelojalno prema sugovornicima; 4. podržava se vjerovanje da je visoki varijetet lijep, logičniji, sposobniji da izrazi važne misli; 5. visoki i niski varijetet u određenom su smislu stabilni, iako postoje preklapanja (2009: 553). Kalogjera pod (uvjetno nazvanim) niskim varijetetom podrazumijeva velik dio onoga što se obično naziva razgovornim stilom, pa iz toga proizlazi da se višim varijetetom služe samo članovi uže akademske zajednice – one filološke (isto, 556) pa, ako se u jezičnom planiranju ne uvažava smjer “odozdo prema gore”, ispada da su ostali obrazovani govornici (čak i npr. profesori medicinskog i arhitektonskog fakulteta) zapravo slabo pismeni, što nije točno. Autor dalje u tom iznimno vrijednom članku navodi, suprotstavlja i uspoređuje neka obilježja višeg i nižeg varijeteta. Sljedeća je tablica dopunjeni popis obilježja visokog i niskog standardnog varijeteta kod Kalogjere (isto) i Matešić (2010). U ovom se radu varijeteti dalje ne nazivaju *visokim* i *niskim*, već *višim* i *nižim* budući da u hrvatskom jezikoslovlju nema tako čvrstog određenja visokog i niskog standardnog varijeteta.

VIŠI STANDARDNI VARIJETET

NIŽI STANDARDNI VARIJETET

ORTOEPSKA I ORTOGRAFSKA RAZINA

ORTOEPSKA I ORTOGRAFSKA RAZINA

- razlikovanje fonema *č* i *ć* te *dži* *đ* i u govoru i u pismu
- usvajanje tonskih naglasaka i zanaglasnih dužina
- dosljedan ijekavski izgovor

- razlikovanje fonema *č* i *ć* te *dži* *đ* samo u pismu
- usvajanje naglasnog mjesta
- nedosljedan ijekavski izgovor

GRAMATIČKA RAZINA

GRAMATIČKA RAZINA

- razlikovanje sklonidbe određenih i neodređenih pridjeva
- razlikovanje živog i neživog antecedenta kod akuzativa odnosnih zamjenica
- pravilna uporaba posvojnih zamjenica i povratno-posvojne zamjenice

- svi se pridjevi sklanjaju kao određeni
- nerazlikovanje živog i neživog antecedenta kod akuzativa odnosnih zamjenica
- upotreba posvojnih zamjenica umjesto povratno-posvojne

– razlikovanje statičnoga i dinamičnoga te upitnih priloga <i>kamo</i>, <i>kuda</i> i <i>gdje</i> – upotreba prijedloga <i>k</i> i dativa ili samo dativa s glagolima kretanja (Zanimljivo je da je varijanta bez prijedloga donedavno smatrana nižim varijetatom.) – instrumental sredstva bez prijedloga – sklanjanje brojeva – standardna upotreba futura prvog i futura drugog u složenim rečenicama – uporaba drugih prošlih glagolskih vremena osim perfekta – tvorba kondicionala aoristom pomoćnoga glagola <i>biti</i>: <i>bih</i>, <i>bi</i>, <i>bi</i>, <i>bismo</i>, <i>biste</i>, <i>bi</i> (uz glagolski pridjev radni) – strogo provođenje pravila o položaju glagolske enklitike u rečenici – krnji infinitivni nastavak (-t) kod futura u inverziji – neokrnjeni infinitivni nastavak u svim kontekstima osim kod futura u inverziji – pravilna tvorba vokativa – postavljanje pitanja uz pomoć glagola i upitne čestice <i>li</i>	– nerazlikovanje statičnoga i dinamičnoga te upitnih priloga <i>kamo</i>, <i>kuda</i> i <i>gdje</i> – upotreba prijedloga <i>kod</i> i genitiva s glagolima kretanja umjesto <i>k</i> i dativa ili samo dativa – instrumental sredstva s prijedlogom <i>s</i> – okamenjeni akuzativ umjesto sklonidbe brojeva – nerazlikovanje dvaju futura, futur prvi preuzima funkciju futura drugog u složenim rečenicama – izražavanje prošlosti samo perfektom – tvorba kondicionala s okamenjenim oblikom <i>bi</i> (uz glagolski pridjev radni) u svim licima – fleksibilno pridržavanje pravila o položaju glagolske enklitike u rečenici – neokrnjeni infinitivni nastavak (-ti) kod futura u inverziji – okrnjeni infinitivni nastavak u kontekstima u kojima bi trebao biti neokrnjen – nominativni oblik zamjenjuje vokativni – postavljane pitanja uz pomoć <i>Da li...</i>

NAVESCI

- nastavci pridjevskih riječi s *navescima*
- pravilna upotreba veznika *s(a)*

NAVESCI

- nastavci pridjevskih riječi bez *navezaka*
- upotreba varijante veznika *sa* u kontekstima u kojima se u višem varijetetu rabi prijedlog *s*

LEKSIK

- upitno-odnosna zamjenica *što*
- ne rabe se kolokvijalizmi
- davanje prednosti hrvatskim riječima pred internacionalizmima

LEKSIK

- upitno-odnosna zamjenica *šta*
- rabe se kolokvijalizmi
- česta upotreba internacionalizama i kada postoji hrvatska riječ za određeni pojam

Iz tablice je vidljivo da su u višem varijetetu prihvaćene standardološke preporuke o tome kako bi trebalo govoriti i pisati, a u nižem su varijetetu standardološke preporuke neprihvaćene. Koje od njih mogu ili trebaju biti prihvaćene u poučavanju hrvatskog jezika, a koje ne? Trebaju li neizvorni govornici razlikovati statičko i dinamičko te priloge *kamo* i *gdje*, kad npr. na zagrebačkom tramvaju u reklami za *Western Union* piše “Mogu poslati novac bilo gdje u svijetu!”; trebaju li neizvorni govornici pisati “kava s mlijekom”, kad na automatu na kojem kupuju kavu piše “kava sa mlijekom”; trebaju li neizvorni govornici makar i pasivno znati sklonidbu neodređenog pridjeva, kada je ne rabi nitko osim (samo nekih) diplomiranih kroatista, čak ni mnogi doktori znanosti različitih nefiloloških područja?

Neizvorne govornike zasigurno treba poučavati standardnom jeziku, ali kakvom standardnom jeziku? Višem ili nižem varijetetu? Jednom ili drugom, ili jednom i drugom? O čemu to ovisi? Ili učenici/studenti trebaju znati neku kombinaciju varijeteta, tako da ne moraju učiti ono što ne zna ni većina izvornih govornika, ali da ipak znaju i viši i niži varijetet?

6.

PRISTUP VARIJETETIMA STANDARDNOG JEZIKA U POUČAVANJU HRVATSKOGA KAO INOG JEZIKA

Izvornogovornička kompetencija kojoj učenici/studenti inog jezika obično teže ne predstavlja savršen, neutralan, uniformiran fenomen. Učenicima/studentima trebalo bi osvijestiti da postoje varijacije u govornoj i pisanoj izvedbi izvornih govornika (Tarone i Yule 1995: 60), da se razgovorni jezik u hrvatskoj kulturi ne smatra neprestičnim te da se njime koriste i obrazovani govornici u neformalnim situacijama s prijateljima, kolegama i članovima obitelji kada nije potrebno pridavati posebnu pozornost izboru leksema ili jezičnoj strukturi. No jednako tako potrebno je barem pasivno svladati i viši varijetet jer se njime služe obrazovani govornici u formalnim situacijama,

to je jezik na kojem se odvija obrazovanje, od osnovnoga do visokoga, tim se varijetetom najčešće govori na radiju i televiziji te se njime pišu novine i knjige. To je dakle jezik medija, kao i gospodarstva, politike i slično.

Jezik kojem se poučava neizvorne govornike hrvatskog jezika ne podudara se u potpunosti ni s prvim ni s drugim stupcem tablice u kojoj su navedena jezična obilježja višeg i nižeg varijeteta, nego treba predstavljati kombinaciju višeg i nižeg varijeteta. U nastavku će biti predstavljen jedan od mogućih modela kombinacije elemenata višeg i nižeg varijeteta u poučavanju HIJ-a. Taj je model načinjen prije svega s obzirom na željene ishode učenja hrvatskog jezika u neizvornih govornika. Osim s obzirom na ishode učenja, taj je model osmišljen i na temelju dugogodišnje nastavne prakse na Croaticumu, kao i na temelju pilot-istraživanja, napravljenog na prigodnom uzorku, koje je imalo za svrhu početni uvid u problematiku. Iz upitnika proizlazi da lektori hrvatskoga kao inog jezika poučavaju i elemente višeg i elemente nižeg standardnog varijeteta. Postoji razlika u varijetetu koji se poučava s obzirom na stupanj znanja te s obzirom na to je li poučavanje namijenjeno studentima filoloških grupa ili drugim učenicima: lektori koji poučavaju strane studente kroatistike i slavistike u svoju nastavu uvode znatno više obilježja višeg varijeteta jer nastoje studentima prenijeti i prikazati hrvatski jezični sustav u cijelosti te ih osposobiti za stručno bavljenje hrvatskim jezikom i za znanstvenu refleksiju o njemu. Za razliku od njih, lektori koji poučavaju HIJ na komercijalnim tečajevima više su usmjereni prema poučavanju obilježja nižeg varijeteta koji se više rabi u svakodnevnom životu u Hrvatskoj. Pilot-istraživanje bilo je poticaj da se u ovom radu razradi model poučavanja hrvatskoga kao inog jezika s obzirom na standardne varijetete.

7.

JEDAN OD MOGUĆIH MODELA KOMBINIRANJA VIŠEG I NIŽEG STANDARDNOG VARIJETETA U NASTAVI HIJ-A

1. Ortografska i ortoepska norma

- Razlikovanje fonema *č* i *ć* te *dži* *đ* očekuje se u pismu, ali u govoru se priznaje “srednja vrijednost” izgovora tih glasova, kako ih izgovaraju i mnogi izvorni govornici → viši varijetet u pismu, niži u govoru.

- Ne očekuje se usvajanje tonskih naglasaka i zanaglasnih duljina → niži varijetet.

- Očekuje se dosljedan ijekavski izgovor → viši varijetet u pismu, niži u govoru.

2. Gramatička norma

- Sve do najviših stupnjeva ovladavanja jezikom očekuje se poznavanje samo određene sklonidbe pridjeva i zamjenica, a na najvišem stupnju očekuje se pasivno poznavanje i prepoznavanje neodređene pridjevsko-zamjeničke sklonidbe → niži varijetet.

Ako su studenti kroatisti ili slavisti, u pismu se očekuje sklonidba neodređenih pridjeva → viši varijetet. I kod drugih točaka za studente kroatiste ili slaviste vrijedi isto, to jest očekuje se aktivna upotreba višeg varijeteta.

- Očekuje se razlikovanje živog i neživog antecedenta kod akuzativa odnosnih zamjenica, pogotovo u pismu → viši varijetet.

- Očekuje se pravilna uporaba posvojnih zamjenica i povratno-posvojne zamjenice → viši varijetet.

- Očekuje se razlikovanje statičnog i dinamičnog načela te upitnih priloga *kamo*, *kuda* i *gdje* → viši varijetet.

- Očekuje se upotreba prijedloga *k* s dativom ili dativa bez prijedloga s glagolima kretanja, ali se tolerira i samo pasivno poznavanje pravila → kolebanje između višeg i nižeg varijeteta.

- Očekuje se upotreba instrumentala sredstva bez prijedloga → viši varijetet.

- Ne očekuje se sklanjanje brojeva → niži varijetet.

- Očekuje se standardna upotreba futura prvog i futura drugog u složenim rečenicama → viši varijetet.

- Ne očekuje se uporaba drugih prošlih glagolskih vremena osim perfekta → niži varijetet.

- Očekuje se provođenje pravila o tvorbi kondicionala prvog uz pomoć glagolskog pridjeva radnoga i aorista glagola *biti* – *bih*, *bi*, *bi*, *bismo*, *biste*, *bi* → viši varijetet.

- Ne očekuje se strogo provođenje pravila o položaju glagolske enklitike u rečenici → niži varijetet. Očekuje se provođenje pravila o enklitikama koja su obvezna, ali ne očekuje se provođenje pravila o enklitikama koja su obilježje visokog stila (v. i Udier 2006).

- Očekuje se provođenje pravila o krnjem infinitivnom nastavku (-t) kod futura u inverziji, barem u pismu → viši varijetet.

- Očekuje se, barem u pismu, neokrnjeni infinitivni nastavak u svim kontekstima osim kod futura u inverziji → viši varijetet.

- Očekuje se pravilna tvorba vokativa → viši varijetet.
- Očekuje se postavljanje pitanja uz pomoć glagola i upitne čestice *li* → viši varijetet.

3. Navesci

- Ne očekuje se provođenje pravila o navescima u nastavcima pridjevskih riječi → niži varijetet.
- Očekuje se pravilna upotreba prijedloga *sa* (tj. samo s riječima koje počinju glasovima *s, š, č i ć*, dok se u ostalim slučajevima rabi prijedlog *s*), barem u pismu → viši varijetet.

4. Leksik

- Očekuje se upotreba standardnog leksika u formalnim situacijama, a razgovornog leksika u neformalnim situacijama → viši i niži varijetet. Dakle, prije svega se očekuje razlikovanje registara.
- Ne očekuje se upotreba hrvatskih riječi umjesto internacionalizama, barem do viših stupnjeva učenja → niži varijetet. Na nižim stupnjevima učenja internacionalizmi su poveznica između hrvatskog jezika i prvog jezika učenika/studenata (ili nekoga njihova drugog jezika).

Iz ovog modela proizlazi da se od učenika/studenata HIJ-a dijelom traži upotreba višeg varijeteta, a dijelom nižeg varijeteta, no umnogome se ipak očekuje viši varijetet, barem u pismu. Potrebno je zapravo poučavati oba varijeteta, kao i to u kojim se situacijama rabi jedan, a u kojima drugi. Neka pak pravila, koja ne provodi ni većina dobro obrazovanih izvornih govornika (tonski naglasci i dužine, upotreba neodređene pridjevske deklinacije, pravila o navescima i slično), ne treba poučavati osim kad je riječ o studentima kroatistike ili o drugim učenicima/studentima koji žele naučiti vrlo visok varijetet hrvatskog jezika. Dakako, riječ je o samo jednom mogućem modelu koji se može na različite načine prilagođavati komunikacijskim potrebama različitih učenika/studenata.

Stavovi prema višem i nižem varijetetu u HIJ-u i očekivanja u vezi s varijetetima odražavaju se, očekivano, i u udžbenicima. U udžbenicima autorice Čilaš Mikulić i drugih (do stupnja B2 po ZEROJ-u) u tekstovima, vježbama i ostalim dijelovima triju udžbenika (2006, 2008, 2011) nalazimo isključivo određenu pridjevsku sklonidbu. Po njoj se sklanjaju i neodređeni pridjevi. Iako je to sa standardološkoga gledišta pogrešno, autorice su se

odlučile za takav pristup (to jest neprihvatanje standardološke preporuke) jer je on u skladu s procesom učenja inog jezika. Što se tiče navezaka i enklitika, zauzet je dijelom drugačiji stav – u prvim se dvama udžbenicima (prvi za razine A1, A2 i A2+, drugi za razine A2 i B1) ne navode navesci ni u udžbeničkim tekstovima u dijelu s gramatičkim pravilima (tj. uz nastavke pridjevske sklonidbe), a redosljed enklitika pretežito je takav kakav je u nižem varijetetu. U trećem udžbeniku (za razinu B1 i B2) primjećuje se zaokret prema višem varijetetu, pa su enklitike pretežito u položajima karakterističnim za viši varijetet hrvatskoga standardnog jezika. U pridjevskim nastavcima u udžbeničkim tekstovima i dalje nema navezaka, ali se oni navode u gramatičkom dijelu lekcija kao mogućnost.

Također se u tom udžbeniku za razinu B1 i B2 javlja novost glede varijeteta u odnosu na prethodna dva udžbenika – u svakoj se udžbeničkoj lekciji, vezano uz temu, nalazi mali popis razgovornih leksema i izraza.

Takav zaokret u trećem udžbeniku, s jedne strane prema višem varijetetu (kod enklitika i navezaka u pridjevskim nastavcima), s druge strane prema nižem varijetetu (razgovornom leksiku), nije slučajna. Što su učenici/studenti inog jezika na višem stupnju učenja i bolje znaju jezik, to mogu i trebaju bolje razlikovati varijetete i kontekst njihove porabe. Jezik kojemu se poučavaju neizvorni govornici hrvatskog jezika od početka je, kao na shemi koja slijedi, jezik smješten između dvaju standardnih varijeteta, nižega i višega.

SVAKODNEVNI	JEZIK KOJEMU SE	< VISOKI STANDARD
RAZGOVORNI JEZIK >	POUČAVAJU NEIZVORNI	(viši standardni varijetet)
(niži standardni varijetet)	GOVORNICI	

No, kako raste razina jezične kompetencije koju učenici/studenti stječu, tako jezik kojemu se poučavaju treba uključivati sve više elemenata i jednog i drugog varijeteta, kao i poželjan kontekst njihove uporabe. Komunikacijska kompetencija uključuje poznavanje jednog i drugog varijeteta s obzirom na činjenicu da će se neizvorni govornici naći u situacijama da trebaju upotrijebiti, ili barem pasivno poznavati, oba. Osim samog poznavanja višeg i nižeg varijeteta vrlo je važno i znati ih prikladno upotrijebiti u različitim situacijama. Sa sociokulturnoga gledišta bolje je pogriješiti upotrebljavajući previsok, nego prenizak stil. Prvo može izazvati smijeh ili podsmijeh, a drugo ima znatno teže posljedice, pa se tako govornika može smatrati neobrazovanim, nekulturnim ili neljubaznim.

8.

KOMPETENCIJA NEIZVORNOGA GOVORNICA I VARIJETETI

Iako učenici/studenti HIJ-a najčešće ne postignu kompetenciju blisku izvornogovorničkoj, neka pravila višeg varijeteta bolje poznaju i primjenjuju nego izvorni govornici. Drugim riječima, neizvorni govornici nerijetko u nekim jezičnim segmentima postignu jezičnu kompetenciju višu od one izvornoga govornika. Matešić (2010) spominje nekoliko primjera jezičnih značajki u kojima su stranci uspješniji nego izvorni govornici hrvatskog jezika: uporaba zamjenice *što*, izgovor broja *četiri*, postavljanje pitanja uz pomoć čestice *li*, a kod govornika poljskog jezika i razlikovanje glasova [č] i [ć]. Tomu se može dodati i upotreba posebnih oblika za vokativ, pravilna upotreba instrumentala sredstva (bez prijedloga *s(a)*), poznavanje i upotreba hrvatskih naziva za mjesece, itd. Ponekad poznavanje pravila višeg varijeteta zapravo proizlazi iz pozitivne interferencije među dvama jezicima – uz već spomenuto razlikovanje [č] i [ć] kod govornika poljskog jezika, može se spomenuti sklanjanje brojeva koje u hrvatskom jeziku vrlo često provode učenici/studenti kojima je prvi jezik slovački. U slovačkom jeziku sklanjanje brojeva nije oznaka višeg varijeteta, nego obilježje standardnog jezika uopće, pa ga govornici slovačkog jezika prenose i u hrvatski jezik.

9.

ČIMBENICI O KOJIMA OVISI IZBOR VARIJETETA
KOJI SE POUČAVA

Neizvorni govornici teorijski mogu svladati sva pravila višeg i nižeg varijeteta (uz iznimku naglasnog sustava isl.), no pitanje je koji se varijetet treba očekivati kao ishod učenja te se s obzirom na to treba i poučavati. Već je prije rečeno da bi učenici/studenti HIJ-a, da bi bili doista kompetentni, trebali svladati obilježja obaju varijeteta, i višega i nižega, a neka njihova obilježja barem pasivno. Međutim, odgovor na pitanje koji će se varijetet pretežito poučavati ovisi o nekoliko glavnih čimbenika.

Osnovni čimbenici o kojima ovisi izbor varijeteta koji će biti ishodi učenja, to jest varijeteta koji se poučava (i kojim se poučava), jesu *svrha* ovladavanja jezikom, *okolina* u kojoj se ovladava inim jezikom te *jezični stupanj* kojim se ovladava.

1. Svrha ovladavanja HIJ-em

Kojim će varijetetom učenik inog jezika željeti i trebati ovladati ovisi ponajprije o svrsi radi koje uči i(li) usvaja jezik. Na primjer, ako je učenik hrvatskog jezika strani slavist, vjerojatno će težiti usvajanju višeg varijeteta, ako ne u aktivnom, onda zasigurno u pasivnom obliku. Ako je pak učenik hrvatskog jezika osoba koja ga uči npr. iz obiteljskih razloga, da bi komunicirala s rodbinom u Hrvatskoj, vjerojatno nikada neće upotrebljavati viši varijetet pa je pitanje treba li ga uopće i učiti. Hoće li se učiti i poučavati viši ili niži varijetet umnogome, dakle, ovisi o potrebama konkretnoga govornika. Teškoće se mogu javiti kada su grupe u kojima se jezik uči nehomogene (Gulešić 2004: 171–173) jer se tada u istoj grupi mogu naći učenici/studenti koji teže usvajanju višeg varijeteta i učenici/studenti koji teže usvajanju nižeg varijeteta.

2. Okolina u kojoj se ovladava HIJ-em

Izbor varijeteta ovisi i o okolini u kojoj se jezikom ovladava. Ako se ini jezik usvaja u sredini u kojoj se govori, niži će se varijetet usvajati u prirodnim situacijama u komunikaciji s izvornim govornicima. U tom se slučaju čini dobrim rješenjem u nastavnim situacijama učiti viši varijetet. No, ako se ini jezik uči u sredini u kojoj se on ne govori, bilo bi potrebno da neizvorni govornici nauče (i) niži varijetet da bi bili osposobljeni i za komuniciranje u situacijama u kojima je primjeren niži varijetet, o čemu je bilo riječi u uvodnom dijelu ovog rada. Učenici/studenti HIJ-a, pogotovo oni mlađe dobi, a takvih je najviše, vrlo rado usvajaju razgovorni jezik te se hvale svojim poznavanjem njegovih kolokvijalnih segmenata (Gulešić Machata i Udier 2008: 25). Taj varijetet vrlo često smatraju prestižnim i poželjnim. Studenti s inozemnih studija kroatistike i slavistike najčešće, bez obzira na okolinu u kojoj uče jezik, teže usvajanju višeg varijeteta, poneki čak i u onom dijelu jezika koji Kovačević i Badurina (2002) nazivaju akademskim (ili znanstvenim stilom u ispisu, tj. u pisanom izrazu). No i za njih je vrlo važno da usvoje i niži registar učenja jezika jer je vrlo vjerojatno da će im i on trebati za svakodnevnu komunikaciju.

3. Jezični stupanj kojim se ovladava

Ovladavanje višim ili nižim standardnim varijetetom ovisi i o stupnju učenja jezika (od A1 do C2 po ZEROJ-u). Na nižim i srednjim stupnjevima ovladavanja HIJ-em zasigurno ne treba inzistirati na učenju složenih morfoloških pravila koja ne rabe ni izvorni govornici u usmenoj, a najčešće ni u pisanoj komunikaciji (npr. sklonidba neodređenih pridjeva). No što se tiče leksika, na nižim stupnjevima, kada učenici/studenti tek počinju komunicirati na jeziku koji uče, lektor bi trebao biti oprezan pri poučavanju razgovornog leksika, s obzirom na to da učenici/studenti još ne znaju dovoljno da bi dobro razlikovali situacije u kojima ga mogu, a u kojima ne mogu koristiti.

Iz navedenoga proizlazi da bi se ishodi učenja trebali određivati imajući u vidu i svrhu ovladavanja jezikom, i okolinu u kojoj se ovladava inim jezikom, kao i jezični stupanj kojim se ovladava.

10.

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Iako neizvorni govornici u nekim jezičnim segmentima mogu dostići kompetenciju izvornih govornika, a ponekad čak i višu, od njih u većini slučajeva ne treba tražiti tako visoku razinu poznavanja standardnog varijeteta kakvu nemaju ni izvrsno obrazovani izvorni govornici hrvatskog jezika koji ujedno nisu jezični stručnjaci. Neka obilježja višeg varijeteta uopće se ne poučavaju u nastavi HIJ-a, osim onim učenicima/studentima koji imaju specijalizirane potrebe (na primjer razlikovanju tonskih naglasaka može se poučavati jezične stručnjake koji se bave prozodijom i fonologijom) jer su svima drugima najčešće preteška i nenaučiva.

Ishode učenja treba odrediti u skladu sa svrhom ovladavanja HIJ-em, okolinom u kojoj se njime ovladava te stupnjem kojim se njime ovladava. Moguće su različite kombinacije obilježja višeg i nižeg varijeteta (jedno od mogućih rješenja navedeno je u ovom radu) koja se očekuju od neizvornih govornika. Međutim, opći je zaključak da bi neizvorni govornici trebali do određene razine svladati i viši i niži standardni varijetet hrvatskoga standardnog jezika, a pojedina obilježja jednoga od njih – o svrsi učenja ovisi koji će to biti – barem na pasivnoj razini.

Prema modelu ponuđenom u ovom radu poučava se gramatika višeg varijeteta, uz rijetke iznimke (npr. do najviših se stupnjeva učenja ne poučava sklonidba neodređenih pridjevskih riječi, a ona se i tada kao ishod učenja očekuje samo od učenika/studenata koji je žele i trebaju svladati, npr. od stranih slavista). Međutim, učenike/studente dobro je upoznati i s ekvivalentima tih pravila u nižem varijetetu, posebice ako uče jezik izvan zemlje u kojoj se on govori pa nisu u prilici čuti (ili nisu u prilici često čuti) ostvaraje nižeg varijeteta. Iako će učenici/studenti često čuti niži varijetet ako uče jezik u zemlji u kojoj se on govori, i tada je potrebno upozoriti na razlike među višim i nižim varijetetom.

Što se leksika tiče, poučava se i standardni i kolokvijalni leksik. Ovladavanje nižim varijetetom potrebno je i učenicima/studentima koji uče i usvajaju hrvatski jezik u Hrvatskoj jer oni trebaju savladati jezik kakvim zaista govore ljudi u svakodnevnom životu u Hrvatskoj, ali i za učenike/studente koji jezik uče izvan Hrvatske jer oni ostvaraje nižeg varijeteta čuju rjeđe nego ostvaraje višeg varijeteta.

Na početnim stupnjevima učenici/studenti trebali bi usvajati neutralan varijetet, tj. u poučavanju bi trebalo izbjegavati i previsok i prenizak varijetet. Od srednje razine učenja poučavanje se može širiti i prema nižemu varijetetu (tj. može se među ishodima učenja očekivati više elemenata nižeg varijeteta) i prema višemu varijetetu (tj. može se među ishodima učenja očekivati više elemenata višeg varijeteta). Najvažnije je da učenici/studenti s jezičnim značkama pojedinog varijeteta nauče u kojem se registru taj varijetet može upotrebljavati. U sociokulturnom je smislu bolje pogriješiti koristeći se višim varijetetom umjesto nižim, nego obratno – prva greška može samo izazvati zbunjenost kod izvornoga govornika, dok druga ima dalekosežnije posljedice, pa tako sugovornik može biti uvrijeđen ili se govornika može smatrati nekulturnim. No, za uspješnu komunikaciju i uklopljenost u društvenu i jezičnu sredinu nesumnjivo je potrebno usvojiti oba i primjereno ih upotrebljavati.

LITERATURA

- Čilaš Mikulić, Marica, Gulešić Machata, Milvia, Pasini, Dinka i Udier, Sanda Lucija 2006. *Hrvatski za početnike 1: udžbenik hrvatskog kao drugog i stranog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Čilaš Mikulić, Marica, Gulešić Machata, Milvia, i Udier, Sanda Lucija 2008. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike*, FF press, Zagreb.
- Čilaš Mikulić, Marica, Gulešić Machata, Milvia, i Udier, Sanda Lucija 2011. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj*, FF press, Zagreb.
- Divjak, Blaženka 2009. Ishodi učenja: pretpostavke, iskustva i izazovi. U: Ishodi učenja na Sveučilištu u Zagrebu : SveZaIU, uredio. M. Mesić. Sveučilište u Zagrebu i Nacionalna zaklada za znanost, Zagreb.
- Gulešić, Milvia 2004. Poučavanje hrvatskoga jezika kao stranoga i drugoga u homogenim i nehomogenim skupinama. U: *Suvremena kretanja u nastavi stranih jezika*, uredili D. Stolac, N. Ivanetić i B. Pritchard), Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, HDPL, Zagreb, Rijeka, 167–174.
- Gulešić Machata, Milvia i Udier, Sanda Lucija 2008. Izvorna odstupanja u hrvatskome kao inojezičnome. Lahor, časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik, Zagreb, br. 5, godište 2, 19–33.
- Jelaska, Zrinka i suradnici 2005. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Kalogjera, Damir 2009. Iz diglosijske perspektive. U: *Jezična politika i jezična stvarnost / Language Policy and Language Reality*, uredila J. Granić. Zagreb, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, HDPL, 551–558.
- Kovačević, Marina i Badurina, Lada 2002. Akademski stil. *Riječki filološki dani 4*, Rijeka, 189–206.
- Matešić, Mihaela 2010. Kako doista govori izvorni govornik hrvatskoga jezika? Zbornik Međunarodnoga suradnoga znanstvenoga skupa Prvi, drugi, ini jezik: hrvatsko-makedonske usporedbe. U tisku.
- Mićanović, Krešimir 2006. *Hrvatski s naglaskom*. Disput, Zagreb.
- Pranjaković, Ivo 2010. *Ogledi o jezičnoj pravilnosti*. Disput, Zagreb.
- Richards, Jack, Platt, John, Weber, Heidi. 1987. *Longman dictionary of applied linguistics*. Longman, Pearson Education, Harlow.
- Silić, Josip 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Disput, Zagreb.
- Simeon, Rikard 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Škarić, Ivo 2009. *Hrvatski izgovor*. Nakladni zavod Globus, Zagreb.
- Tarone, Elaine i Yule, George 1995. *Focus on the Language Learner*. OxfordUniversityPress, Oxford.
- Udier, Sanda Lucija 2006. Položaj glagolskih enklitika u nastavi hrvatskoga kao stranoga jezika za početnike. Lahor, časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik, Zagreb, br. 1, godište 1, 61–68.

Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje 2005.
Vijeće za kulturnu suradnju, Odbor za obrazovanje, Odjel za suvremene jezike,
Školska knjiga i Vijeće Europe, Zagreb, Strasbourg.

SUMMARY

WHICH CROATIAN LANGUAGE VARIETY SHOULD NON-NATIVE SPEAKERS BE TAUGHT?

A higher and lower variety in teaching Croatian as foreign or second language

Sanda Lucija Udier and Milvia Gulešić Machata

All foreign-language instructors of Croatian as foreign and second language would probably easily and with no hesitation agree that non-native speakers should be taught a standard language variety. However, in spite of the fact standard language tends to be neutral and uniform, it is very stratified anyway, for example on a higher and a lower variety. If the instruction of Croatian as foreign and second language is directed at acquiring a communicational competence in a higher standard variety, it could easily happen that a student who mastered it is not competent enough to manage everyday, simple language situations with native speakers who speak a lower standard variety. The main question is does it make sense to teach a non-native speaker a higher standard variety considering the fact that most Croatian native speakers did not master it. Therefore, the main subject of this paper is the question of the kind of variety that should be taught in Croatian as foreign and second language classroom in order to overcome that gap and in order to teach non-native speakers a variety that is as suitable as possible for the communication with native speakers of Croatian language.

Key words: standard language, higher variety, lower variety, teaching Croatian as foreign and second language

Primljeno 28. srpnja 2011.